

Een goede toetsvraag

Enkele handvatten voor het maken van toetsvragen bij de nieuwe historische contexten

Met de introductie van de nieuwe historische contexten wordt een beroep gedaan op de professionaliteit, creativiteit en tijd van de geschiedenisdocenten die lesgeven aan de bovenbouw van havo en vwo. Niet alleen moet er nieuw lesmateriaal worden ontwikkeld, ook moeten er nieuwe toetsen worden gemaakt. Alleen is het maken van toetsvragen niet eenvoudig en dit wordt vaak als een tijdrovende opgave gezien. Welke valkuilen moet je zien te ontwijken bij het maken van een goede toetsvraag?

Owen Lammertink is docent geschiedenis, promovendus aan de Radboud Universiteit en beheerder van de website www.geschiedenisdidactiek.nl.

Met de eerste nieuwe examens voor havo vorig jaar en de examens voor vwo in mei 2022 worden docenten geschiedenis flink op de proef gesteld. Er moeten immers toetsvragen op examenniveau worden ontworpen bij nieuwe onderwerpen, want de enkele voorbeeldvragen die Cito heeft aangeleverd zijn niet afdoende om meerdere toetsen mee te maken.¹ Het afnemen van toetsen is om een aantal redenen essentieel. Zo geeft een toets allereerst antwoord op de vraag of leerlingen voldoende kennis en vaardigheden hebben opgedaan. Ten tweede geeft een goede toets aan wat de zwakke en sterke punten van de leerlingen zijn. Summatieve (maar zeker ook formatieve) toetsen met feedback van de docent op de antwoorden, bieden leerlingen veel inzicht. Ten slotte helpen toetsen om duidelijk te maken waarom leerlingen moeite hebben met de stof en welke denkfouten ze maken.²

Praktische tips

Het afnemen van toetsen is dus om een aantal redenen belangrijk. Maar hoe maak je nu goede toetsvragen? Toetsvragen die niet alleen het niveau, maar bij voorkeur ook een historische vaardigheid toetsen, al dan niet met een bron. In dit artikel zijn drie voorbeelden van toetsvragen opgenomen, die allemaal aansluiten bij de historische context Steden en burgers in de Lage Landen, 1050-1700. Aan de hand van die drie vragen zal een aantal handvatten worden gegeven voor het maken van een goede toetsvraag. Allereerst dient een vraag duidelijk en volgens de richtlijnen van Cito te worden geformuleerd. Moet een leerling één handeling verrichten, dan wordt de vraag als één zin geformuleerd (zie vraag 3). Moet een leerling meerdere vragen beantwoorden, dan begint een examenvraag met 'Leg uit', gevolgd door twee of meer deelvragen, aangeduid

¹ Zie www.examenblad.nl/examen/geschiedenis-vwo-4/2022.

² Susan M. Brookhart en Anthony J. Nitko, *Educational Assessment of Students* (Pearson, 2018).

met een - (zie vraag 1 en 2). Leerlingen weten zo precies welke handelingen ze moeten verrichten. Leer leerlingen ook aan om die markeringen (-) op te nemen in hun antwoorden. Het is voor veel leerlingen namelijk niet zozeer het probleem dat ze de kennis niet hebben of niet over de vereiste vaardigheden beschikken, maar dat ze een vraag niet volledig begrijpen of delen van vragen vergeten te beantwoorden. Een handige tip daarbij is om leerlingen de kern van de vraag over te laten nemen in het antwoord.

Ten tweede is het aan te raden om het aantal te behalen punten op te nemen bij de vraag. Geef voor iedere handeling één punt, zodat leerlingen weten hoeveel antwoorden ze moeten geven. Bij vraag 1 kunnen leerlingen voor vier handelingen vier punten halen: door twee keer te verwijzen naar een element uit de prent moeten ze de voorspelling van de tekenaar over de afloop van het Rampjaar duiden en verklaren. Hetzelfde geldt voor de tweede vraag: leerlingen moeten, met een verwijzing naar de bron, twee oorzaken voor de economische achteruitgang van de Republiek in de tweede helft van de zeventiende eeuw geven. Dat zijn vier handelingen en dus is deze vraag vier punten waard.

Ten derde is het volgende van belang: in het geschiedenisexamen zitten relatief weinig echte kennisvragen. Kennis moet veelal worden gebruikt om specifieke (historische) vaardigheden toe te passen. Waarom is een bron wel of niet betrouwbaar? In hoeverre is een gegeven mening representatief? Is er in de bron sprake van continuïteit of verandering? Als je een toetsvraag ontwerpt, voorkom dan dat je per vraag meerdere vaardigheden toetst. Heb je een geweldige bron gevonden waar je enorm veel vragen over kunt stellen, maak dan bewust de keuze voor het toetsen van één vaardigheid. Een vraag moet voor leerlingen behapbaar blijven. Wil je wel meerdere vaardigheden op één bron loslaten, maak er dan een aparte vraag van (zie bijvoorbeeld vraag 2 en 3). In vraag 2 wordt het structuurbegrip causaliteit getoetst (is een leerling in staat een oorzaak uit de bron te

halen) en in vraag 3 wordt van leerlingen verwacht kennis (het kenmerkende aspect noemen) te koppelen aan een logische redenering.

Ten vierde speelt de bron bij een toetsvraag een cruciale rol. Het vinden van een goede, duidelijke bron die je kan gebruiken voor de vraag die je zo graag zou willen maken, is niet eenvoudig. En als je eenmaal die bron hebt gevonden, ergens in een boek of online, dan is het verstandig de tekst om te zetten naar voor leerlingen begrijpelijke taal. Zo zijn de moeilijke woorden uit bron 2 vervangen, zonder dat de bron haar essentie verliest. Het is niet aan te raden alle moeilijke woorden van een noot te voorzien of een synoniem tussen haakjes erachter te zetten. Dat bemoeilijkt de leesbaarheid van de bron, terwijl die leesvaardigheid vaak niet de vaardigheid is die je wilt toetsen. Bij beeldbronnen, zoals de prent in bron 1, is het verstandig alle cruciale informatie over de bron en die in de bron te zien is, op te nemen in de toelichting bij de bron. Geef bijvoorbeeld aan wie of wat er in de bron te zien is en wat de titel van de bron is.

De laatste tip die ik hier wil delen is de volgende: maak voorafgaand aan het afnemen van een toets altijd een correctievoorschrift. Bij het maken van zo'n correctiemodel word je gedwongen om nog een keer kritisch naar je eigen vragen te kijken: heb ik de benodigde informatie gedeeld? Is de vraag eenduidig geformuleerd? Overvraag ik de leerlingen niet? Zijn er voldoende punten met de vraag te verdienen? Maak je het correctievoorschrift achteraf, dan bestaat de kans dat je deze zaken juist over het hoofd ziet.

Het maken van goede toetsvragen die aan al deze voorwaarden voldoen, is niet eenvoudig en kost veel tijd. Op www.geschiedenisdidactiek.nl zijn meerdere voorbeelden van toetsvragen voor de nieuwe historische contexten te vinden. ■

Alle vragen en bronnen bij dit artikel zijn te vinden op de website www.vgnkleio.nl.